

WEEKLY PLANNER

פרשת השבוע בהר דף השבוע מועד קטן ג'

פרנס השבוע In Honor of Joseph Klein and Yakov Koenig

Dedications available, email R' Zacharia Adler - info@dafaweek.org

ג) לימוד וחזרה (ד' פעמים) וחזרת מסכת תענית	ב) אליבא דהלכתא	א) עם מראי מקומות	פרנס היום Follow any track ←
☐ דף ג' עמוד א'	☐ דף ג' עמוד א' עם רש"י	☐ דף ג' עמוד א' עם רש"י ותוס'	יום ראשון
☐ דף ג' עמוד ב'	☐ דף ג' עמוד ב' עם רש"י <u>בענין אם תלישת קוצים אסור דאור</u> <u>או דרבנן בשביעית</u> ע' תוס' (גיטין מד: ד"ה שנתקווצה) שו"ת להורות נתן (חלק טו' סימן עז')	☐ חזרה דף ג' עמוד א' <u>בענין חרישה ושאר תולדות בשביעית</u> ע' רמב"ם (הל' שמיטה א' א-ג') #1 מהר"י קורקוס (הל' שמיטה א' א') #2 שו"ת רדב"ז (הל' שמיטה א' א') #3 מים חיים (שמיטה א' א') #4	יום שני לע"ג ....
☐ חזרה א' ☐ דף ג' עמוד א'	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' הערות הגריש"א (גיטין מד:) מנחת יצחק (ח"י סי' קטו')	☐ דף ג' עמוד ב' עם רש"י ותוס' <u>בהמשך הענין</u> ע' שפת אמת (מועד קטן ג.) #5 שו"ת אבני נזר (או"ח רכו') #6 הערות הגריש"א (מו"ק ג.) #7	יום שלישי
☐ חזרה א' ☐ דף ג' עמוד ב'	☐ <u>בענין שתילה בגוש ובבית חם</u> <u>בשמיטה</u> ע' כתב עת (העמק לו, עה-עח מהרב יוסף ליברמן)	☐ חזרה דף ג' עמוד ב' <u>בענין מלקות על תוספת ראש השנה</u> ע' תוס' (מו"ק ג: ד"ה יכול) ע"ש ריטב"א (מו"ק ג:) #8 שרידי אש (קידושין יז') #9 הערות הגריש"א (מו"ק ג:) #10	יום רביעי
☐ חזרה ב' ☐ דף ג' עמוד א'	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' כתב עת (המעין כ, א', 11-17 מהרב יעקב אריאל).	☐ <u>בענין אין ב"ד יוכל לבטל דברי חבירו</u> ע' רמב"ם (הל' ממרים פ"ב הל' ב') #11 השגת הראב"ד (הל' ממרים פ"ב הל' ב') #12 שיטה מקובצת (כתובות ג:) #13	יום חמישי
☐ חזרה ב' ☐ דף ג' עמוד ב'	☐ <u>בענין הדין של עבודת קרקע קודם</u> <u>שמיטה</u> ע' סמ"ג (לאוין סימן רסו-רסז) כתב עת (אור תורה תצב, תשס"ח, תתקכה – תתקלה מהרב גיא מור)	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' קובץ שיעורים (ביצה אות יג') #14 ראשון לציון (ביצה ה.) #15	יום ששי
☐ חזרה ג' דף ג' מועד קטן ☐ חזרה דף ג' מגילה	☐ חזרה דף ג' מועד קטן ☐ חזרה דף ג' מגילה	☐ חזרה דף ג' מועד קטן ☐ חזרה דף ג' מגילה	שבת
☐ חזרה דפים כ"ט מגילה -ב' מועד קטן ☐ שיעורי עיון על הדף ☐ בחינה על הדף			הוספות
לימוד מסכת מגילה מוקדש לע"ג ר' סנדר חיים זאב ב"ר יחיאל ישראל הירט ע"ה			
dafaweek.org • info@dafaweek.org • 718.376.966			

דף השבוע

מועד קטן ג-ג:

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני ויום שלישי - בענין חרישה ושאר תולדות בשביעית

מראה מקומות: רמב"ם (הל' שמיטה א' א'-ג') #1, מהר"י קורקוס (הל' שמיטה א' א') #2, שו"ת רדב"ז (הל' שמיטה א' א') #3, מים חיים (שמיטה א' א') #4, שפת אמת (מועד קטן ג.) #5, שו"ת אבני נזר (או"ח רכ"ו) #6, הערות הגריש"א (מו"ק ג.) #7.

תוכן הסוגיא: עיין בהמרב"ם שמשמע שיש מלקות רק על זריעה, זמירה, קצירה, ובצירה. אכן ע' בהר"י קורקוס שמסביר דברי הרמב"ם שיש חיוב דאורייתא על חרישה ג"כ וכן הוא בהרדב"ז אלא שמחלק בין סוגי חרישה. וע"ע בהמים חיים והשפת אמת שמדברים בענין זה. וע"ע בהאבני נזר והגריש"א שחוקרים אם תולדות בשאר ענינים לבד משבת אם מרבין מסברא אם לאו.

יום רביעי - בענין מלקות על תוספת ראש השנה

מראה מקומות: תוס' (מו"ק ג: ד"ה יכול) ע"ש, ריטב"א (מו"ק ג: #8, שרידי אש (קידושין יז) #9, הערות הגריש"א (מו"ק ג: #10).

תוכן הסוגיא: ע' בתוס' שהסביר דיש מקות להלקות על תוספת שביעית אע"ג דהוי רק עשה כיון שהוי התחלת עיקר השביעית. אכן הריטב"א הביא מרש"י שהוא רק מלקות מרדות. וע"ע מהשרידי אש והגריש"א שחוקרים מהו הדין כללי של תוספות בשביעית ושאר ענינים.

יום חמישי ויום ששי - בענין אין ב"ד יוכל לבטל דברי חבירו

מראה מקומות: רמב"ם (הל' ממרים פ"ב הל' ב') #11, השגת הראב"ד (הל' ממרים פ"ב הל' ב') #12, שיטה מקובצת (כתובות ג: #13, קובץ שיעורים (ביצה אות יג') #14, ראשון לציון (ביצה ה.) #15.

תוכן הסוגיא: יש מח' בין הרמב"ם וראב"ד אם בטל הטעם של התקנה אם יכולין ב"ד אחר לבטל אם לאו. וע' בהשטמ"ק שמביא שיכולים לבטל אם הבי"ד הראשון היה מסכים לסברתם. וע' בהקובץ שיעורים שמתרץ קושיית הראב"ד והכס"מ על הרמב"ם. וע"ע בהראשון לציון שמחלק בין סוגתינו והסוגיא שהקשה הראב"ד.

לע"פ ברון בענדט וברכה גרוס ע"ה
By Mr. & Mrs. Duvy Gross

9. שרידי אש (קידושין יז')

ושיטת הרמב"ם ידועה שאין תוספת שבת ויו"ט לא מדאורייתא ולא מדרבנן, וגם ביום הכיפורים התוספת היא רק על העינוי ולא על המלאכה (עי' הל' שביתת עשור פ"א ה"ו ובמגיד משנה שם). וכבר ביארו האחרונים, שהרמב"ם סובר שמצות הוספה היא רק על הדברים שנמשכים מן החול אל הקודש, כמו בעינוי, שע"י העינוי בשעת ההוספה הוא מתענה ג"כ ביום הכיפורים עצמו, וכן החרישה של ערב שביעית נמשכת תועלתה גם בשביעית, אבל לא בשאר דברים. נע"י בתוס' מועד קטן ג', ב ד"ה יכול ילקה על תוספת של ראש השנה, שמוכח דאין התוספת מעיקר הקודש אלא מצות הוספה בלבד.

10. הערות הגריש"א (מו"ק ג:)

הנה אפשר לדון האם תוספת שביעית בשני אופנים אופן א' דהוה ככל תוספת שבת ויו"ט שהוסיפו זמן אשבת ויו"ט לאסור בו מלאכות, והוה זמן זה כשבת ויו"ט עצמו, ואסור בו מלאכה מצד עצמו, ולעצמו וה"נ בשביעית שהוסיפו עליו זמן לאסור בו אלו המלאכות שאסרו בשביעית עצמה, ולעולם זמן זה הוא זמן שאסור בו כבר מלאכות שביעית. אופן ב' והוא דשאני תוספת שביעית מתוספת שבת דתוספת שבת היינו שנאסר בזמן הנוסף אלו מלאכות שנאסרו בשבת עצמו ועצם הזמן אסור הוא באלו המלאכות ולא שנאסר אלו המלאכות בזמן הנוסף מחמת שהוא מועיל לשבת עצמו, אבל בתוספת שביעית לא חל דין זמן שביעית כבר אתוספת שלו אלא שאנו אומרים שמדין השביעית שיהיה בו שביטה מוחלטת וביותר לפי המבואר בע"ז ונתבאר לעיל דבשביעית איכא דין שביתת שדהו אפילו שעבודתיה יעשה ע"י עכו"ם, א"כ כבר אסרו לעשות מלאכות בשדה קודם שביעית אלו המלאכות שאנו יודעים שיש בהם תועלת רק לשביעית, אם עושים המלאכה עכשיו קודם שביעית וכגון חרישה בתוך ל' לשביעית, והיינו דלא חל זמן הנוסף שם שביעית לאסור בו מלאכות. אלא זהו דין משביתת הארץ שלא נפעל פעולה קודם השביעית דבר שיהיה בו תועלת לשדה בשביעית שלא תשבות השדה, הוה ע"י פעולת אדם קודם שביעית.

14. קובץ שיעורים (ביצה אות יג')

יג' דף ה'. רמב"ם פ"ב מהל' ממרים, אין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד חבירו, עד שיהא גדול ממנו בחכמה ומנין, אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו בי"ד הראשון, ובהשגות שם קשיא ליה, מריב"ז שיהא כרם רבעי נפדה בכל מקום, אף שלא היה גדול כראשונים, ונראה, דה"ה דהיה יכול להקשות מהא דתיקן ריב"ז לאחר החורבן, שיהו מקבלין עדות החדש כל היום, אלא ע"כ, כיון דבטל טעם התקנה הראשונה, אין צריך בי"ד גדול, והנה מפורש בגמ' ביצה דף ה': מהרה יבנה ביהמ"ק, ויאמרו, אשתד קיבלנו עדות חדש כל היום, השתא נמי נקבל, ומשני עדות מסורה לבי"ד ולא ישעו בזה, ומבואר, דלכשיבנה המקדש תחזור תקנה ראשונה מאליה, דאין מקבלין עדותן מן המנחה ולמעלה, ותקנת ריב"ז תתבטל ממילא, ולכאורה הא מנ"ל, דאף דנתבטל טעם התקנה של ריב"ז, מ"מ, כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להחירו, ע"כ הוכיח הרמב"ם מזה, דלא היה כח לריב"ז לבטל תקנה הראשונה, מפני שלא היה גדול מהן, אלא שעקר את התקנה הראשונה לפי שעה, כל זמן שהבית חרב, ובוהו אין צריך בי"ד גדול, כמ"ש שם הרמב"ם, דלא יהו דברי בי"ד חבירו גדולין מדברי תורה, שיכולין בי"ד לעוקרן לפי צורך השעה, והא דצריך בי"ד גדול, הוא רק לבטל התקנה הראשונה לגמרי.

יד' ומה שהקשה שם בכ"מ, מהא דשלחו מתם, והזרו במנהג אבותיכם, לעשות יו"ט שני של גלויות, דילמא אתי לאיקלקולי, ואי לאו ה"ט לא היו עושין יו"ט שני, משום דאנו בקיאין בקביעות החדש, אף דאין אנו בי"ד גדול, הנה התם קאי למ"ד שתי קדושות, והמעייני שם בפי רש"י יראה, דלהך מ"ד לא היתה שום תקנת חכמים לעשות שני ימים, אלא שמאליהו היו צריכין להחמיר מספיקא, בזמן שהיה ספק אצלן, ולא שייך כלל, הא דצריך מנין אחר להחירו, וכונת כ"מ בקושיתו צריכה תלמוד.

13. שיטה מקובצת (כתובות ג:)

ובהגהה אחרת מצאתי כתוב וז"ל ומן הסכנה וכו' נהגו לגמרי ליעקרוה כלומר כיון שעקרוה בדי' ליכא איסור משום שעת השמד שאפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור ולעבור על דת אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא אסור ומכאן יש ראייה לרבי מורי קרובי שכתב בפ"ק דביצה אף על גב דאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין אלא אם כן וכו' אם יעשו כמותה סברא שאם היה אותו בית דין קיים היה מסכים להחיר שנשתנה הענין אין זה ביטול דבריו. ע"כ.

משמע דבעי לפרושי דהכי פריך נהגו לגמרי נעקריה פי' אמאי שבקת להו לנהוג כן בלא עקירת בית דין דהא ודאי שלא כדן עבדי דבשעת השמד ולעבור על דת אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא אסור הוה להו לבית דין למעקריה דאינהו יש להם כח לעקור ואין איסור בדבר וכמו שכתוב בהגהה והא דקאמר לגמרי נעקריה ה"ק דכי ליכא אלא מנהג בעלמא אין כאן עקירת תקנה לגמרי וכיון שכן יש מקצת עושים כן ומקצתם אין עושים כן הרי אותם הוה להו כמשנין ערקתא דמסאנא דאסור אבל כשב"ד עוקרים התקנה לגמרי מי שיעשה כן אינו עושה איסור כלל וכו' עצמו יש להם כח לעשות כן וכדכתיבנא.

12. השגת הראב"ד (הל' ממרים פ"ב הל' ב')

היה גדול בחכמה וכו' אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולין לבטל עד שיהיו גדולים מהם. א"ל עיסור סוקי ירושלים נסירות קשיא עליה שהלאשונים תקניו ורין יומן קן וכלי נטלה אחר חרן מפני שנחטבל הטעם של ראשונים ולא היה גדול כראשונים.

15. ראשון לציון (ביצה ה:)

והתנו אין ב"ד יכול וכו' אשתומם כעשה וא"ל אימור כן התנו וכו' כל הרוצה לבטל יבא ויבטל ע"כ. ומינה דכל דאשכחן דאתא ב"ד וביטל גזירת ב"ד חבירו שלפניו ולא אשכחן פירוקא אמרינן זיהי התנו ביניהם ולהכי אשתומם ר"י כעשה חזא ואהדר לשנויי ולא אשכח שניו"יא אז אמור הכי התנו וכו' וטעמא דתלמודא דלא פריך התם גבי תקנתא דריב"ז כדפריך גבי תקנתא דר"ג דשביעית משום דהתם גבי תקנתא דריב"ז הוי מלתא דמוכחא מעצמה דהתנו בתקנתא בדליכא הך טעמא דעיטור וכגון דנתרבו פירות אמאי תהוי הך תקנתא ולהכי כד חזינו דריב"ז ביטל אמרינן מן הסתם ודאי התנו משא"כ ההיא דשביעית דליכא טעמא דיחושו עליה להתנות לבטל הבא אחריהם ולהכי הקשה והוכרח לשנויי אומר כן התנו ונתנו התוס' ז"ל טעמא למלתא בד"ה כל הרוצה וז"ל שמא יתקלקלו הקרקעות ואינו מגדלין תבואה וכו' ע"כ והאי מלתא לאו אדעתיה דמקשה דמלתא כהאי יתנו לב עליה הגוזרים גזירה להתנות ולהכי הקשה משא"כ הך דעליית פירות דאיכא טעם נגלה דיתנו לב עליו ולהכי לא הוצרך להקשות.

דף השבוע

מועד קטן ג-ג:

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני ויום שלישי - בענין אם תלישת קוצים אסור דאו' או דרבנן בשביעית

מראה מקומות: תוס' (גיטין מד: ד"ה שנתקווצה), שו"ת להורות נתן (חלק טו' סימן עז'), הערות הגריש"א (גיטין מד:), מנחת יצחק (ח"י סי' קטו').

תוכן הסוגיא: שיטת תוס' בגיטין הוא דתלישת קוצים הוא אסור מדאו' בשמיטה. אכן הקשה עליו הגר' נתן גסטטנר זצ"ל שזה אינו כמבואר מגמ' שלנו שרק ב' אבות וב' תולדות אסורות מדאו'. ועי' בהגריש"א מה שהביא מהחזו"א לתרץ ועוד בענין תולדות בשביעית. ועי' מה שאסר המנחת יצחק עפ"י סוגיא הנ"ל.

יום רביעי ויום חמישי - בענין שתילה בגוש ובבית חם בשמיטה

מראה מקומות: כתב עת (העמק לו, עה-עח מהרב יוסף ליברמן), כתב עת (המעין כ, א', 11-17 מהרב יעקב אריאל).

תוכן הסוגיא: בענין הדין של שתילה בגוש¹ ועבודה בבית חם בשביעית אם נחשבת עבודת קרקע אם לאו.

יום ששי - בענין הדין של עבודת קרקע קודם שמיטה

מראה מקומות: סמ"ג (לאוין סימן רסו'-רסז'), כתב עת (אור תורה תצב, תשס"ח, תתקכה – תתקלה מהרב גיא מור).

תוכן הסוגיא: עיין בהסמ"ג ומש"כ בכתב עת אור תורה בענין מלאכה קודם שביעית.

¹ Planting saplings and a greenhouse.

ענין א' - בענין אם תלישת קוצים אסור דאו' או דרבנן בשביעית

מד: השולח פרק רביעי גיטין

ואם תימצי לומר. גבי מכוון מלאכתו במועד שיכול לעשות קודם המועד או להניחה מלהחמיל בה עד לאחר המועד וכוון דלמאס להחמיל בה סמוך למועד שאס לא יגמרנה במועד יהא דבר האבד והיה מותר לגומרנה ומתן התם (מ"ק דף יג.) וכוון אס כוונת מלאכתו במועד יאבדו ואיבעיא לן כוון ומת מהו שיקנסו בנז אחריו ואס תמצא לומר בההיא חפשוט לן דקנסויה ואע"ג דלא עבד איסורא כ"ש הא דעבד איסורא אכל אס תמצא לומר בההיא דלא קנסויה אכתי הא מציעא לן דהתם הוא דלא עבד אצוה איסורא שהרי מת קודם המועד ולא נזא לדי איסור: לממוניה. לפדותו מנכסיו: והא איתיה. נזא: שנתקוצה. מיטלו ממנו קוים וברקוין ליפותה ואין זו עבודת קרקע מן המורה לא קנסויה ומורע למואלא שביעית: גטייבה. נזבלה והולק' לה זבל בעגלות ומשאות: גדידה. על ידי דיר בהמה לזבלה עבודת קרקע היא וקונסין אותו: לא קנסו בני אחריו. לשלם ואע"ג שהוא חייב לשלם כדמתן בהמקין (לקמן דף עג.) המטמא והמדמע והמנפק שוגג פטור ומזיד חייב: שאינו ניכר. הטומאה אינה ניכרת בפירות: לא שמיה היזק. לחייב נכסיו מן המורה: לחוצה לארץ. אפילו לישראל: לפלוני אנטוכי. משמע שנוגד באנטוכי ולא משמע שנוגד דר באנטוכי ואיכא למימר לא לקחו על מנת להוליכו שם הלכך לא ינא לחירות ואפילו הוליכו יש לומר דעתו לחזור: שבאנטוכי. משמע שדירתו שם ועל מנת קן לקחו: לוד. בא"י: הא. דקתני לפלוני אנטוכי לא ינא עד דאמר שבאנטוכי: דאית ליה. להאי אנטוכי בית בא"י: והא. דקתני לאנטוכי ינא דלית ליה בית אכל אושפיחא אית ליה: דדעתו לחזור. לזבל: מהו. מי היאם הך אסתא כמוכרת עבד זה לחוזה לארץ בנישואין הללו דקיימא לן (בבבא דף עה:) בעל

גטייבה - פי' בקונטרס נזבלה וקשה דהא איסורא דרבנן הוא והכי פשיט מינה בבבבא דף ע"ג פסולי המוקדשין (דף לד:) אגרא און דהי איסורא דאורייתא וכן האה מפקע ליה ממילת היכי פשיט מינה ומפרש ר"ח גטייבה חרש בה חרישה יתירא דהי דאורייתא וגדידה כפירוש הקונטרס ואף על פי שהיא דרבנן חשיב טפי מנתקולה ומייתי רחיה מגטייבה ומיהא אכתי קשה האה היכי פשיט דילמא עבד שאני דמפקע ליה ממילת חמיר טפי מאיסורא דאורייתא כדלמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (שם דף לד:) ולומר ר"ח דגבי שביעית אית לן להחמיר טפי מבבבא מקום לפי שהיו מזולתין בה כדלמרינן בסוף הגיזקין (לקמן דף ע"ג) שהיו חשודין על השביעית לכך מייתי שפיר מינה דלא קנסו בנז אחריו ובשטר שיש בו רבית שקונסים אותו * דמשמע לעולם אפילו בנז כיון דקנסו זכה בו הלוה ובשנים שהפקידו אלל אחד זה מנה וזה מאתים דלמר ר' יוסי הכל יהא מונח עד שיבא אליהו (ב"מ דף נ"ג) התם קנסין להו כי היכי דלדי ואס היה מחזור לבטל לא היה מודה: **שנתקוצה** - פי' ר"ח קוין התלושים בה וכן מפרש בירושלמי אכל מחזירים הן אסורין מדאורייתא כדלמרינן בפרק הבונה (שנת דף קג.) הכולש עולשין והמורד זרדין אס ליפות הקרקע כל שהוא אע"פ דפטור התם בארעא דחבריה האה ליכא לאוקמי בהכי שביעית לא מיפטור משום מלאכה שאינה לריכה לגופה: **לחוצה** לחץ ינא לחרות ואס תאמר היכי דמי חי חיל מנפשיה איבד אה זמיתו כדאמר בשמעתין דבעל כרחו איט יכול להוליא כדלמרינן בשלהי כחובות (דף ק"ב) דאין הכל מוגיאין ויש לומר דמיד כשמכרו קנינן ליה פן ישתלע לוקח בדברים ליקר אחריו: חיי

ע"ד התולש בשביעית קוצים המחברים לקרקע אם אסור מן התורה.

א) בגיטין (מד ב) שדה שנתקוצה בשביעית תזרע למוצאי שביעית. כתבו תוס' ד"ה שנתקוצה, פירש רבינו חננאל קוצין התלושים בה, וכן מפרש בירושלמי, אבל מחברים הן אסורים מדאורייתא כדאמרין בפרק הבונה (שבת קג א) התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות הקרקע כל שהוא. וכן כתבו התוס' מועד קטן (יג א) ד"ה נטייבה, דבנטל קוצים מחברים הוי דאורייתא, וכדאמרין בשבת (קג א) התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות את הקרקע כל שהוא עיין שם. ומבואר דהעוקר קוצים מחברים מן הקרקע בשביעית הרי זה אסור מדאורייתא, וכדחזינן גבי שבת דהתולש עולשין ומזרד זרדין אם ליפות את הקרקע חייב בכל שהוא.

ב) ויש לעיין, דהא מבואר בש"ס מועד קטן (ב ב) אבות מלאכות אסר רחמנא בשביעית, תולדות לא אסר רחמנא, דכתיב (בהר כ"ה) ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור, מכדי זמירה בכלל זריעה (שדרכו של זומר לצמוחי פירי כזורע. רש"י), ובצירה בכלל קצירה (דשניהם חותכין. רש"י) למאי הלכתא כתבינהו רחמנא, למימרא דאהני תולדות מיחייב, אחרנייתא לא מחייב.

ג) וכתב הרמב"ם (פ"א משמיטה ה"ב) אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה ועל הבצירה וכו', וזמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה, ולמה פרטן הכתוב לומר לך על שתי תולדות אלו בלבד הוא שחייב, ועל שאר תולדות שבעבודת הארץ עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עליהן, אבל מכין אותו מכת מרדות, כיצד החורש או החופר לצורך הקרקע או המסקל או המזבל וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ וכו' מכין אותו מכת מרדות מדבריהם עיין שם.

ד) וא"כ פשיטא דהמזרד זרדין ליפות הקרקע אינו אסור בשביעית מן התורה אלא מדרבנן, דהא אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה ועל הזמירה (דהיינו מחתך ענפים יבשים של גפן וכרש"י מו"ק ג' ע"א) ועל הקצירה או הבצירה, וא"כ איך כתבו התוס' דהקוצץ קוצים המחברים שהוא כמזרד זרדין דאסור מן התורה, והביאו ראיה משבת (קג א) דהתולש עולשין ומזרד זרדין אם ליפות הקרקע חייב, ומה ראיה משבת, הלא בשבת חייב על ל"ט אבות מלאכות ועל תולדותיהן, אבל בשביעית אינו חייב אלא על שתי אבות ושתי תולדות, והתולש בשביעית קוצים המחברים לקרקע אינו עובר מן התורה, דבשבת גופא אינן אלא תולדות, ועל תולדות אלו אינו חייב בשביעית מן התורה, ואיך כתבו התוס' דבנטל בשביעית קוצים מחברים אסור מדאורייתא וצ"ע.

שדה שנתקוצה בשביעית

תד"ה שנתקוצה. "פר"ח וכו' אבל המחברין הן אסורין מדאורייתא". כלומר והואיל ויש בזה איסור דאורייתא אסור לזרעה במוצ"ש, ודוקא בתולש דמדרבנן, תזרע למוצאי שביעית ונטייבה ונדיירה אע"ג דהוא מדרבנן אסורה במוצ"ש. כבר כתבו תוס' לעיל (בד"ה נטייבה) דהנהו חשיב טפי מנתקוצה. פי' שהן מלאכות חשובות יותר בקרקע [משום שהזבל משביח השדה והפירות, משא"כ הסרת הקוצים. - חזו"א י"ט, טז]. ולכן קנסו למוצ"ש.

והנה בריש מו"ק (ג.) נחלקו אם בכל תולדות ומלאכות הקרקע אסור מה"ת בשביעית. וכתב החזו"א (שביעית רס"י י"ט) דהתוס' כאן קאי למ"ד תולדות אסור מהתורה. (והיינו אע"פ שאין הלכה כמותו, מ"מ תוס' מבארים כיצד הוא יפרש הברייתא אמנם באמת להלכה דכל התולדות דרבנן. גם תולש קוצים מחובר מותר לזרוע במוצאי שביעית, כיון שאינו מהתורה). דאילו למ"ד דרבנן גם בקוצים המחברים אינו מהתורה. וע"ע נו"ב מהר"ת סי' ל"א שכתב דדוקא תולדות דזרוע וקוצר התמעטו ביתורא דקרא, אבל חורש שנאסר מקרא אחרניא "בחריש ובקציר תשבות", תולדות חורש לא התמעטו ואסור מהתורה. ולדבריו א"ש דברי התוס' לכו"ע. (אמנם החזו"א כנראה פליג עליה ואינו מחלק בזה. ועיין מש"כ בקובץ תשובות סי' ר"ל בהכשרת אדמה לבניה).

ועוד כתב בנוב"י שם דאפי' למ"ד דרבנן. מ"מ כיון דבשבת הוי דאורייתא (במחברין) והוה מלאכה חשובה, הכא בשביעית קנסוהו כמו בנדיירה שכתבו תוס' דקנסוהו אע"ג דמדרבנן כיון שהיא מלאכה חשובה.

אליבא דהלכתא

מועד קטן דף ג'

נסדר ע"י ר' אשר יעקב מילמן

**בס"ד, ירושלים עיה"ק ת"ו, יום ד' תצוה י' אדר בשנת
השביעית תשמ"ז לפ"ק.**

**אל כבוד הרב הגאון וכר' מוה"ר דוד טאוב שליט"א
אבדק"ק תפרח וכעת בבני ברק יצ"ו.**

אחדש"ת כראוי וכמשפט.

**הנני בזה ע"ד שאלתו הנוגע למעשה בענין שביעית
מצוה בשעתה, ותו"ד: לפני ביתו גדלים עשבים
וקוצים הרבה, מחמת ריבוי הגשמים, ומגיעים בגובהם
לכפות אף את החבלים עליהם תולים את הכביסה, עד
שא"א לתלות הכביסה לייבשם נגד השמש, וגם מונע
הגרישה לבלוני הגז, ובעיקר קיום סכנה ח"ו, כי העשבים
הקוצים האלו יכולים לשמש בימות הקיץ למחסה ולצל
לנחשים ועקרבים היכולים ח"ו ליכנס לתוך הבנין ואפי'
לבתים, וע"כ נפשו בשאלתו, היות שישנה זו שנת
השמיטה, אם מותר לחתוך העשבים והקוצים הרעים
הללו ע"י נכרי, וזה ג"כ לא להוציא השרשים מהקרקע,
רק לחתוך עד סמוך לקרקע, עכת"ד.**

**הנה מקור הלכה זו י"ל מהא דשנינו צמתני (שביעית
פ"ד מ"ג) שדה שנתקולא תזרע צמולאי שביעית
וכו', ופליגי עלה צירושלמי, איכא מ"ד שנטלה קוליא,
ואיכא מ"ד שנחרשה ונטייבה שנחרשה צ' פעמים עיי"ש,
ורש"י (צצכורות דף ל"ד ע"ג) פירש נתקולא שנטל
קוליא ממנה שביו תלושין ומפוזרין בה עכ"ל, וכי שם
התוס' דהדין עמו, דא"א לומר דאיירי בקוליס מחוזרים,
דא"כ הויא איסור תורה עיי"ש, וזהאחרונים נתקשו צזה
דאפילו צנוטל קוליס מחוזרים אין זה אלא תולדה
דחורש, ורחמנא לא אסרה תולדה בשביעית, אלא מדרבנן,
ובחזו"א (סימן י"ט סק"א) תירץ דצריהם, ומסקנתו
דר"ל דצצת הוי מדאורייתא, אבל בשביעית ה"ז אסור
רק מדרבנן, וממילא גם צנידו"ד יש ללמוד עכ"פ איסור
מדרבנן.**

ענין ב' - בענין שתילה בגוש ובבית חם בשמיטה

טיפול בשנת השמיטה בשתילים שבבית לזירוז פריחתם

הרב יוסף ליברמן
מח"ס משנת יוסף עה"ק ירושלים ת"ו

אידות השתילים המובאים מחו"ל ומוכנסים ישר לחדר קירור, ושם מטפלים בהם בפעולות שונות כדי למהר גידולם. דהיינו שלכל צמח יש תקופת הרדמה בחורף, ותקופת פריחה וצמיחה בקיץ, וכן בכל יום ולילה, חושך הלילה נותן לצמח הפסקה בצמיחה, ואור היום מעוררו שוב לצמיחה. והמציאו לאחרונה המצאה חדשה, לפעול תקופות אלה בצמחים כאופן מלאכותי. דהיינו שמקררים את החדר מאוד, הרבה יותר מאשר קור החורף הטבעי, וע"ז חלה בהם הרדמה חזקה הנגמרת מהר, ושזב מחממים מאוד, ופורחים וצומחים מהר, וכן מכבים ומדליקים האור וכו'. — והשאלה אם מותר לעשות זאת בשנת השמיטה.

א. [דיון אם להכליל פעולות אלה בכלל מלאכות שבשדה ובכרם]

מבואר בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב, דף מח.) כל דבר שהוא מבחיל את הפירות חייב משום זורע, ומונה תולדות דוריעה ומסיים: המשקה והמנקב והעושה בתים וכל דבר שהוא להבחיל את הפרי חייב משום זורע. ופי' בקרבן העדה העושה בתים: י"מ שעושין לו סוכה מלמעלה להגן עליו מן החמה או מן הצינה עכ"ל, וכן פירשו הר"מ והר"ש ריבמ"ץ והרש"ם (בשביעית פ"ב מ"ד) בשם הירושלמי. — ומוכה דכל פעולה שעושה, שיש בה שבת צמיחה, הוי תולדה דזורע.

אמנם יש לחלק בין שבת לשביעית, שהרי קי"ל (מו"ק ג. ורמב"ם שמו"א א. ג.) תולדות בשביעית לא אסר רחמנא, ומדרבנן אסורות כל מלאכות שבשדה וכרם, ופעולות אלה לכאורה אינן מלאכות שבשדה וכרם כלל. כי בשדה וכרם אינם נעשים, ולא שייך לעשותם שם כלל, כי אם בבית, אשר בו מספיק לן (בירור ערלה פ"א) אם בכלל חשיב כשדה לשביעית. ודעת הפאה"ש (א' סקנ"ב) דנקטינן לקולא דבית לא נחשב כשדה (ועי' בחזו"א כו, ד). וגם לא בכל בית ארעי נעשות, כ"א בבתי ממש, א"כ אינן מלאכות

ה ע מ ק

עו

שבשדה וכרם, ואינן אסורות אפילו מדרבנן, ולא דמו לעשיית בתים, שהיא מלאכה שבשדה וכרם, שהרי נימנית במשנה (שביעית פ"ב מ"ד) ובירור (שבת הנ"ל) יחד עם שאר התולדות. — ומסוגיא (דמו"ק ג.) מוכח דמלאכה שאינה בשדה וכרם אינה אסורה אפי' מדרבנן. דמסקינן שם דעידור דגפנים וקשקוש בויתים מותר כיון שאינם בשדה וכרם, ורש"י שם הקשה הא בברייתא לעיל אסורנו עידור מטעם מלאכה שבשדה וכרם, והרמב"ם (א, ז) מיישב קושיא זו (לפ"ד מהר"י קורקוס וחזו"א יז, יט) דעידור וקשקוש לאברוי אילנא אסור מטעם מלאכה שבשדה וכרם, אבל עידור וקשקוש לאוקמי אילנא מותר עי"ש (ריבמשנ"י ח"א ע"מ קה: בשיטת המפרשים). וחילוק זה שייך בעידור וקשקוש, שבאופן הרגיל לאברוי, הרי היא מלאכה רגילה, ורק כשהיא לאוקמי מתירים אותה מטעם שאינה בשדה וכרם. אבל שאר פעולות שאינן מלאכות רגילות כלל, ואי אפשר בכלל לעשותן בשדה וכרם, לכאורה יש להתיר גם כשעושה לאברוי, שהרי לפי שיטת הרמב"ם הנ"ל אין הגמ' מתירה עידור מטעם לאוקמי גרידא, אלא משום שבאופן שהיא לאוקמי אינה נקראת מלאכה שבשדה וכרם, וזהו עיקר התירו, כדמשמע מרהיטת הסוגיא, ולפ"ז בכל שאר הפעולות, שבלא"ה אינן מלאכות שבשדה וכרם, לכאורה יש להתיר בכל גונא, גם כשהן לאברוי.

אכן התוס' (מו"ק ג.) ד"ה אף כל שבשדה וכרם, כתבו וכל הני עבודות דלעיל נוהגות בין בשדה ובין בכרם, ואפי' שיש מהן שאין עתה נוהגין כן, י"ל שבמקומן היו עושין כן ורגילים לעשותן בשדה וכרם עכ"ל. ולפ"ז אין אנו יכולים היום לקבוע איזה מלאכה היא שבשדה וכרם, ואיזה אפשר להוציא מכלל שדה וכרם, וגם במלאכה הנראית כהמצאה חדשה, יתכן ובשנים קדמוניות כבר ידעו ממהותה, ועשו כדוגמתה בשדה וכרם, כעין שעשו בתים לנטיעות להגן מפני צינה וחמה.

ב. [אם פעולה למהר יניקה אסורה, ומתי מוסיף כח יניקה בקרקע ובזרעים, בד' האגלי סל בזה] ויש אולי מקום לדון להיתר בפעולות דנידון דידן מצד אחר. דאפי' אם נאמר שיש לתשוש שמה עשו כזאת מלפנים בשדה וכרם, מ"מ יל"ע אם זו בכלל מלאכת קרקע, כיון שע"י פעולתו אינו מוסיף כח יניקה בקרקע או בצמחים, אלא רק ממהר יניקתם, ויש לדעת אם זו מלאכה היא, עפ"ימש"כ האגלי סל (מ"ל זורע סקנ"ב) שעל הגהת אש"י (פ"ה דשבת) שכ' שבעציץ קוב שהיה ע"ג יתירות והניחו על הקרקע חייב רק מדרבנן ולא מדאורייתא, כיון שגם ע"ג היתירות ינק מהקרקע קצת, הקשה דעכ"פ כשהניחו ע"ג קרקע הוא מוסיף ביניקה, דומה למשקה ומנכש דחייב משום זורע, משום דהשתא גדלי טפי (כרש"י מו"ק ב:). ותירץ דבמשקה ומנכש מוסיף כח בקרקע, משא"כ במונח ע"ג יתירות והניחו ע"ג קרקע, לא הוסיף כח בקרקע, אלא קירב העציץ לקרקע, ובמקום שע"ג היתירות יינק לאט, הרי הוא יונק על הקרקע מהר, וכיון דאף בלי מעשיו הוי גדל, אינו חייב מדאורייתא רק מדרבנן. — ולפ"ז הא דכל דבר שהוא מבחיל פרי הוא תולדה דזורע, הוא רק כאשר ע"י מעשיו מוסיף כח יניקה בקרקע, ועי"ז מבחיל הפרי, אבל כשאינו מוסיף כח יניקה בקרקע, אפי' אם הוא עציץ נקוב, ה"ז רק איסור דרבנן, וממילא דנעציץ שאי"נ גם איסור דרבנן אין בו (דהוי כגזירה לגזירה).

אך עיקר דברי האג"ט, לא זכיתי להבינם, שהרי כאשר העציץ הנקוב מונח ע"ג יתירות, הרי הוא יונק לאט מהקרקע, וממילא מוציאה הקרקע תמיד רק מעט מכהה המניק. וכאשר

ב. שתילה בקש

א. ב"ספר השמיטה" להגרי"מ טיקוצ'ינסקי (עמ' י"ח) חידש שנטיעה בגושים מותרת לכתחילה בשביעית. ראייתו מדיון ערלה, שהמעביר שתיל עם עפרו בשיעור שיכול לחיות ממנו, אינו מונה שנות ערלה מחדש, אלא ממשיך לספור שנות ערלה מרגע נטיעת השתיל לראשונה. מזה משמע שנטיעה עם הגוש לאו שמה נטיעה. והקשה עליו הגר"ח"ו גרוסברג בספר תורת השמיטה (עמ' ט') שמעלה אי אפשר ללמוד לשביעית. בערלה אין הנטיעה אסורה, והשאלה היא רק אם זו נטיעה חדשה או לא, וכל שיכול לחיות מהגוש, נטיעה ישנה היא. אך בשביעית עצם הנטיעה אסורה ולכן יתכן שנטיעה בגוש תהיה אסורה, ומדרבנן בודאי נטיעה בגוש אסורה.

והנה שורש המחלוקת תלוייה בשאלה, אם נטיעה בגוש אינה נטיעה כלל, או שמה נטיעה היא אלא שאינה נחשבת לנטיעה חדשה. אם נאמר שאינה נטיעה כלל ועיקר, יש לומר שגלמוד שביעית מערלה וגם בשביעית אין הנטיעה בגוש נחשבת לנטיעה כלל, אך אם נאמר שרק אינה נחשבת לנטיעה חדשה, אך באמת גם נטיעה בגוש לשעצמה שמה נטיעה, יש לומר שרק לענין ערלה מותר להמשיך ולמנות שנות ערלה מהנטיעה הראשונה, אך בשביעית שאינה תלויה כלל במנין שנות הנטיעה אלא בעצם מעשה הנטיעה, נטיעה בגוש שמה נטיעה ולכן אסורה.

ויש לומר שהדבר תלוי במחלוקת רבי אליעזר בן יעקב ורבנן בסוטה מ"ג, ב' — שלראב"י מרכיב ומבריך אינו חוזר מעורכי המלחמה, משום שאינו בכלל, "האיש אשר נטע כרם", ולרבנן חוזר מעורכי המלחמה, משום שגם הרכבה והברכה כולל נטיעה. לדעת הרמב"ן (ע"י ר"ן ריש מס' ראש השנה) מחלוקתם היא גם בערלה, שלראב"י מרכיב ומבריך פטור מערלה ולרבנן חייב. והנה הברכה והרכבה אינן נטיעה ממש (אע"פ שבשבת ע"ג ב' מובא הנוטע המבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת, אך בשביעית וכן בערלה אינן אלא תולדות וכפי שמבואר להלן), אולם יש כאן אילן חדש, ולדעת ראב"י הנטיעה היא המחייבת בערלה ולכן הברכה והרכבה שאינן נטיעה, לענין ערלה פטורות, ולדעת רבנן הואיל ויש כאן אילן חדש הוא המחייב בערלה וסוף-סוף יש כאן אילן חדש.

בנטיעה בגוש לא מצינו מחלוקת, אלא לכו"ע אם יכול לחיות ממנו, פטור מלמנות שנות ערלה מחדש. לפי זה יש לומר שלמאן דאמר שמבריך ומרכיב פטור מערלה, משום שאין כאן נטיעה, הוא הדין נטיעה בגוש פטורה מערלה משום שאינה נטיעה ושפיר יש לומר שגם בשביעית אינה נחשבת נטיעה. אך למאן דאמר שמבריך ומרכיב חייב בערלה משום שיש כאן אילן חדש, נוטע בגוש פטור משום שאין כאן אילן חדש, אך יתכן שנטיעה יש כאן ובשביעית הדבר אסור כמו בשבת. ורק אילן חדש אין כאן ולכן פטור מערלה.

ב. אך ב"אגלי טל" (זורע סי' ג') פירש את מחלוקת ראב"י ורבנן באופן אחר. לראב"י הברכה והרכבה נחשבות גם בשבת לתולדות נוטע ולא לאבות מלאכה וכשיטת התוספות (שבת ע"ג ב') ומכיון שאין דין תולדות אלא בשבת ולא באיורים אחרים כמו שכתבו התוספות (בכורות כ"ה א' ד"ה ואמר) לכן הרכבה והברכה בערלה אינן בכלל נטיעה והנוטע והמבריך פטור מערלה. ולרבנן הרכבה והברכה גם בשבת נחשבות לאבות וכשיטת רש"י (שבת שם) והרמב"ם (הל' שבת פ"ז ה"ג) ולכן גם בערלה נחשבות לנטיעה ממש.

אולם גם ה"אגלי טל" סובר כנראה שחייב ערלה תלוי בשם נטיעה ולא בהיות האילן חדש ולכן תלוי דין ערלה בדין מלאכות שבת, אלא שלדעתו גם ראב"י וגם רבנן שניהם מודים שגדר ערלה תלוי בשם נטיעה וכל מחלוקתם היא אם הרכבה והברכה נחשבות לאבות או לתולדות שבת.

ויש להעיר על דבריו, מדוע מונים בהברכה מרגע הפסקת ההברכה, וכי הפסקה זו נחשבת לנטיעה? מסתבר שהמפסיק את ההברכה מאמה (אילן הזקן) בשבת, ואין דובר כל תוספת גידול, אין בזה איסור נוטע מהתורה. וצריך לומר ששני הדברים גם יחד נחוצים לחיוב ערלה, גם שם נטיעה וגם היות האילן חדש. ההברכה אמנם נחשבת לנטיעה, אולם היא בלבד אינה קובעת כל עוד הענף מחובר לאמו, ודין נטיעה מתלי תלוי וקאי עד שתהיפך ההברכה לאילן חדש העומד ברשות עצמו, ורק אז מתחיל מנין שנות הערלה.

לפי הסבר זה, הנוטע בגוש ובו אילן אפשר לומר שנטיעה יש כאן, אך אילן חדש אין כאן, שמאחר והוא יכול לחיות מהגוש והוא ממשיך לחיות ממנו גם אחרי חיבורו לקרקע, אין כאן אילן חדש, וכן לענין שביעית יש בגוש משום זורע. אולם זה אינו מסתבר, שהרי כעבור זמן רב שהאילן גדל, מה ערך יש לגוש הקטן שהיה מחובר לשרשים בזמן הנטיעה, הרי האילן כבר לא יונק כלל ממנו, אלא מהקרקע, ואם כן יש כאן אילן חדש, כמו הברכה שנפסקה מאמה, ומדוע לא יחול עליו אז דין ערלה? והמסתבר איפוא הוא שהנוטע בגוש אין עליו שם נטיעה כלל, שהרי האילן נוטע ועומד ואינו אלא כמוסיף עפר לאילן נוטע. [ועיין מאמרו של הגרש"ז אויערבך שליט"א ב"כרם ציון השלם", פרי הילולים מעמ' ל"ו ואילך].

ובמסכת שבת פ"א ב' האי פרפיסא (=עציץ נקוב, רש"י) היה מונח על גבי יתדות והניחו על גבי קרקע חייב משום נוטע. ופירש רש"י דהאי חייב

לאו דוקא אלא אסור משום דדומה לתולש (ע"ש ראייתו מהסוגיא) וכן כתבו התוספות שם. ובהגהות אשרי הרגיש שבין מעביר מקרקע ליתירות ובין מעביר מיתירות לקרקע, בשני המקרים איסורו רק מדרבנן.

אך הרמב"ם (הל' שבת פ"ח ה"ד) כתב: גבשושית של עפר שעלו בה עשבים הגביהה מהארץ והניחה על גבי יתירות חייב משום תולש, הניח על גבי יתירות והניחה על הארץ חייב משום זורע. וכוונתו לחיוב דאורייתא, שכן באותו פרק אינו עוסק באיסורים דרבנן אלא באיסורי דאורייתא בלבד (ועיין בנושאי כליו כיצד מיושבת הסוגיא לדעתו).

אך גם לדעת הרמב"ם מסתבר שאין בהנחת גבשושית על הארץ משום אב מלאכה של זריעה אלא רק תולדה, שהרי אין כאן אלא תוספת יניקה ולא זריעה ממש. ומצאתי ב"תוצאות היים" על מלאכת הוצאה להגד"מ זמבה הי"ד (בסי' ח') שהר"א לופטביר כתב שהמניח עציץ נקוב אצל המזבח אינו עובר בלא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אִלֶּתֶיךָ, שאין דין תולדות נטיעה באיסור זה [דבריו מבוססים על הנחת התוספות בבכורות כ"ה א' שאין תולדות באיסורים אחרים חוץ משבת]. אך לדעת המהר"י כ"ץ בשיטה מקובצת בבא קמא ב' א' משמע שיש דין תולדות בכל איסורי התורה, ויתכן שהנחת עציץ נקוב אצל המזבח תהיה אסורה.

אמנם הגרש"ז אויערבך שליט"א ב"כרם ציון השלם", אוצר השביעית (עמ' ס"ב) כתב לאסור הנחת עציץ נקוב אצל המזבח שנאמר "אצל מזבח ה' אִלֶּתֶיךָ" ואפילו בעציץ שאינו נקוב הוא מסתפק לאסור. אך בבחל איתן אף הגרש"ז שליט"א מודה שמותר להניח עציץ נקוב, אע"פ שנאמר בו, "לא ייעבד בו ולא יזרע", — הנחת עציץ נקוב אינה זריעה, והוא הדין לשביעית. [וגשאלתי פעם על הנחת עציצים בבית הכנסת ונראה שיש מקום להקל יותר מכמה סיבות. א'. הרצפה נחשבת אולי לעציץ לא נקוב. ב'. אין דרך נטיעה בבית מקורה. ג'. איסור הנטיעה בבית הכנסת הוא רק משום שנחשב למקדש מעט ואינו כבית המקדש ממש ולכל היותר איסורו דרבנן].

ואף כי יתכן שנטיעת גוש חמורה מהנחת עציץ נקוב משום שהיא נטיעה בגוף הקרקע ממש בעוד שהנחת עציץ היא על גבי הקרקע, אולם מסתבר שגם נטיעת גוש אינה אלא תולדה ולא אב מלאכה ובשביעית איסורו רק דרבנן, ומכיון שאיסורו לא הוזכר במפורש, יש להתירה בבית אפילו לדעת החזו"א, כמו שהתיר נטיעה בעציץ שאינו נקוב בבית.

ואם כי יש לחלק ולומר שלא הותרה הוריעה בבית ולא בעציץ שאינו נקוב, שגם בשבת איסורו רק דרבנן ובשביעית לא הוזכר האיסור במפורש, אך שתילת גוש האסורה בשבת מדאורייתא, הסברה נותנת שבשביעית האיסור לפחות דרבנן, אף שלא הוזכר האיסור במפורש.

וב"ספר השמיטה" להגר"מ טיקוצ'ינסקי כתב להתיר שתילת הגוש אפילו לכתחילה ונחלקו עליו מו"ר הגר"ש ישראלי והגר"ח"ז גרוסברג בספר בצאת השנה

(חזור ג' הערה 15) שאין ראייה מערלה להתיר לגמרי אפילו דרבנן. אך גם לדבריהם של האוסרים דרבנן, אין הדבר מפורש אלא מסתבר בסברה ולכן יש אולי להתיר בבית כפי שיש להתיר בבית עציץ שאינו נקוב, שאף הוא נאסר רק מסברה ללא מקור מפורש (ועי' בעל המאור פ"ק דראש השנה).

אך מאחר והסברה לאסור שתילת בגוש מסתברת יותר מאשר הסברה לאסור זריעה בעציץ שאינו נקוב, לכן נראה שאין לסמוך על סברה זו להתיר שתילת בגוש בבית אלא בצירוף סניפים גוספים. מה גם, שההגיון מחייב שלא תהא שתילת גוש קלה יותר מכל התולדות האסורות בשביעית ונמנו במשנה, כגון מעדרין ומאבקין ומוהמין וקוטמין, שכל אלו נאסרו בשביעית מדין תולדות שאינן לאוקמי אילנא, שהרי בודאי בשתילה זו יתפתח העץ טוב יותר מאשר בשקית, בה היה נתון במשתלה.

וכבר הורה הגר"ה הלוי לפני 80—70 שנה (מובא ב"שערי ציון", תר"צ ס' כ"ז) על האפשרות של נטיעה תחת אוהל ע"י גוי. מדבריו למדנו ששבות דשבות, דהיינו אמירה לנכרי במלאכה דרבנן, מותרת בחממה.

למעשה, זריעה אסורה מן התורה ואילו שתילה וגיוזמים מסוימים בכללים בכלל ספיקא דאורייתא. כל יתר המלאכות אסורות רק מדרבנן ומותרות בחממה ע"י נכרי.

הסניפים הנוספים שיש לסמוך עליהם הם על ידי אמירה לנכרי, שהגוי יעשה את השתילה, ומכירה לנכרי על תנאי כפי שיתבאר בפרק הבא.

[המשך יבוא]

תלמוד מביא לידי מעשה, שיוון ההלכות בברור והרחבה, עשות ספרים והרבות מחקר בהן, מביאים את ההכרה והאהבה אל המצוות התלויות בארץ. אשר נשכחו שנות מאות רבות מכללות האומה, ואור ד' שבכל אות ואות ובכל פרט ופרט מפרטיה של תורה, מופיע ומעורר את חשק שמירתן בכל פרטיהן, והכרת צדקן וכבודן הולכת ומתרבה לפי הגדלת תורתן והאדרתה.

הרב א"י הכהן קוק: 'הקדמה ל"שבת הארץ" עמ' יג.

ענין ג' - בענין הדין של עבודת קרקע קודם שמיטה

השנה של שביעית וסתם קליטה שתי שבתות כרבי יוסי ור' שמעון שהלכה כמותן לגבי רבי יהודה החולק עליהם בפרק ב' דשביעית (מ"ו) ודבר זה אסור לעולם מפני מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו נמצאת אומר שהנטע או המבריך או המרכיב ערב שביעית קודם ר"ה מ"ד יום יקיים פחות מכאן יעקור ואם לא עקר הפירות מותרין ואם מת קודם שיעקור מחייבין את היורש לעקור:

שנינו בפרק קמא דשביעית (מ"ז) עשר נטיעות מפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה אף בזמן בית המקדש ודבר זה הלכה למשה מסיני (ע"פ רמב"ם שמיטה ויובל פ"ג הל' א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י):

עבודת הארץ בשנה הששית שלשים יום סמוך לשביעית אסור הלכה למשה מסיני מפני שהוא מתקנה לשביעית ודבר זה בזמן שביית המקדש קיים הוא שנאסר מפי השמועה וגזרו חכמים שלא יהא חורשין שדה אילן בערב שביעית בזמן המקדש אלא עד עצרת ושדה לבן עד הפסח ובזמן שאין בית המקדש קיים מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה כדין תורה כדאמרין בפ"ק דמועד קטן (ג"ד) רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שני פרקים האלו והתירום דקסברי כי גמירי הלכה בזמן שביית המקדש קיים אבל האידנא לא:

אף בזמן הזה אין נוטעין אילנות ואין מרכיבין ערב שביעית אלא כדי שתקלוט הנטיעה ותשהא אחר הקליטה שלשים יום קודם ראש

תתקכה   תורה   סימן קלז   אור

סימן קלז

הרב גיא מור
ישיבת כסא רחמים
בני ברק

שאלה. עד מתי מותר לנטוע אילן בערב שביעית?
תשובה. א] איתא במס' ראש השנה (דף ט' ע"ב) ת"ר אחד הנוטע, אחד המבריך ואחד המרכיב ערב שביעית, שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית, פחות משלשים יום לפני ר"ה לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית ופירות נטיעה זו אסורים עד ט"ו בשבט וכו'. ופירש"י, עלתה לו שנה למנין שני ערלה, פחות משלשים יום לא עלתה לו שנה עד תשרי הבא אם אינה ערב שביעית, ואם ערב שביעית היא אסור לקיימו משום תוספת שביעית שמוסיפין מחול על הקודש. עכ"ל. ואמרין דברייתא דלא כר' מאיר, דאי כר' מנא, הא אמר ר"מ יום אחד בשנה חשיב שנה (ומדוע צריכים שלשים יום) וכו', אלא מאי ר' אלעזר היא? (שלדעתו שלשים יום חשובים שנה), שלשים ושלשים בעי, דתנן אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום, ואם נטע והבריך והרכיב יעקור, ר' יהודה אומר כל הרכבה שאינה קולטת בשלשה ימים שוב אינה קולטת, ר' יוסי ור' שמעון אומרים שתי שבתות, ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה, לדברי האומר שלשים צריך שלשים ושלשים (ופירש"י, שלשים לקליטה ושלשים לתוספת), לדברי האומר שלשה צריך שלשה ושלשים, לדברי האומר שתי שבתות צריך שתי שבתות ושלשים וכו', אלא לעולם ר' מאיר, וכי קאמר שלשים לקליטה. אי הכי שלשים ואחד בעי? יום שלשים עולה לכאן ולכאן, ופירש"י לעולם ברייתא לעיל ר"מ היא וכי קאמר שלשים, לקליטה קאמר, שתהא הנטיעה שלשים יום לפני ר"ה כדי שתהא הנטיעה נקלטת ערב ר"ה וקסבר ר"מ דלא יהבינן לתוספת אלא יום אחד. עכ"ל. מבואר יוצא מדבריו שכל האיסור הוא משום שלא תיקלט הנטיעה בזמן התוספת. וכ"כ הרא"ש (שם) ובמתני' דשביעית (פ"ב מ"ו) ובתוספתא על מס' יבמות (דף פג) וכ"כ הריטב"א והר"ד שם. והתוס' (ד"ה שלשים) הקשו על רש"י כמה וכמה קושיות וכתבו דמאי דבעינן שלשים ושלשים היינו לענין ערלה ונחלקו התנאים מה נחשב שנה, אבל לענין שביעית לא חיישינן אלא שלא תקלוט בשביעית עצמה ואף אם נטע באיסור בתוספת לא יעקור. וכן פסק רבנו חננאל

ל"ג בתוך בעניינינו ונבחרה חנוך ע"ה
by Mr. & Mrs. Duzy Gross

אליבא דהלכתא

מועד קטן דף ג'

נסדר ע"י ר' אשר יעקב מילמן

וכ"כ הר"ן דלעזרה איירי וכ"כ הרא"ש בתוספותיו (שם). ועוד התירו (שם) לנטוע לכתחלה בתוספת שביעית. ע"ש. ובמ"ש הר"ש סירליאו (פ"ב מ"ו) ונע' בדברי הראשונים הנ"ל שהשיבו מלחמה שעה ליישב דברי רש"י, וראיתי לנכון לקצר בענין זה כיון שאין נפק"מ לזמננו).

וביבמות (דף פ"ג ע"א) אמרינן, אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כר' יוסי בהרכבה (דבעינן י"ד יום לקליטה), ושמואל אמר לרב ענן תני כמאן דאמר שלשה ושלשים (כר' יהודה דבעינן שלשה ימים לקליטה), וקי"ל בבכורות (דף מט) הלכתא כרב באיסורי ולכן מותר לנטוע עד י"ד יום קודם שביעית ומכאן ואילך אסור. וכ"כ השאלות (פרשת בהר שאלתא ק"ב) וכ"כ בתשובה לגאון הובאה בס' האשכול (הלכות ערלה) וכ"כ הרשב"א (שם). וגם לרש"י ודעימיה בזמננו מספיק להרחיק י"ד יום כיון שבטולה לתוספת שביעית כדאמרינן במ"ק (דף ג' ע"א) רבן גמליאל וביתו דינו נמנו על שני פרקים הללו (של תוספת) וביטולם.

ב] ומראש צורים אראנו להרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (פ"ג הי"א) שכתב וז"ל: אף בזמן הזה אין נוטעין אילנות, ואין מרכיבין ואין מבריכין ערב שביעית אלא כדי שתקלוט הנטיעה ותשהה אחר הקליטה שלשים יום קודם ר"ה של שביעית, וסתם קליטה שתי שבתות, ודבר זה אסור לעולם מפני מראיה העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו. נמצאת אומר שהנטוע או המבריך או המרכיב ערב שביעית קודם ר"ה בארבעים וארבעה יום יקיים, פחות מכן יעקור, ואם לא עקר הפירות מותרין, ואם מת קודם שיעקור מחייבין את היורש לעקור. וכ"כ הסמ"ג (לאוין רסז) וכן משמע מדברי הר"ף שכתב דבעינן שלשים יום ועוד י"ד יום למסקנא ולא הזכיר שמדין תוספת הצריכו כן, ועוד שידוע שדרכו של הר"ף שלא להעתיק הלכות שאינן נוהגות בזה"ז. וע"ע בספר המאורות שכתב בדעת הר"ף דבעינן מ"ד יום. הנך רואה בעיניך שהרמב"ם ס"ל שגם בזה"ז יש איסור נטיעה שלשים יום קודם ר"ה (חוץ מקליטה) ולא מטעם תוספת כמ"ש הראשונים הנ"ל ומפרש מתני' דשביעית אין נוטעין אין מבריכין אין מרכיבין פחות משלשים יום לפני ר"ה וכו' ר' יוסי ור' שמעון אומרים שתי שבתות ודברי רב נחמן אהאי מתני' דבעינן שלשים ושלשים וארבע עשרה ושלשים גם בזה"ז ואשביעית קאי והאיסור הוא מפני הרואים. וצריך ביאור מהיכן יצא לו דין זה, דפשטא דשמעתא משמע דוקא משום תוספת כמ"ש לעיל (והתוס' פירשה לערלה ע"ש) אבל לא מצאנו שום זכר לגזירה משום הרואים.

ובהשקפה הראשונה נראה דס"ל שהאיסור הוא מפני החשד שאם יטע זמן קצר (י"ד יום וכיו"ב) קודם שביעית, הרואה את הנטיעה צעירה בשביעית יחשוד בו שמא נטע בשביעית, לכן הרחיקו מ"ד יום. שו"ר למהר"י קורקוס שעמד על ההבדל מדוע חרישה מותרת עד ר"ה ונטיעה אסורה קודם לכן, וביאר כן בדברי הרמב"ם וז"ל: אי נמי דבנטיעה איכא למיחש למראית העין טפי שהרואה הנטיעה הקטנה בשביעית יטעה לומר שבשביעית נטעו כי אין הכל מבחינים בין נטיעה של חודש לנטיעה של חדשיים, וגם דכיון דאין איסורא מן התורה יטעו אינשי, אבל בחרישה יודעים הם ולא יחשבו שעושה בשביעית כיון דאסורה דאורייתא. וטעם זה נראה מדברי רבינו". וכעין זה כתב המראה פנים בירושלמי (פ"ב ה"א) והגרא"ז בהערות לחידושי הרמב"ן (ר"ה דף ט'). וע"ע במ"ש הצמח צדק (עה"מ). אלא שצריך ביאור מדוע דוקא שלשים יום, דבשלמא לרש"י ותוס' בעינן שלשים לתוספת שביעית ולתוספת בעינן שלשים לערלה ע"מ שיחשב שנה, אבל לטעמא דחשדא מדוע קבעו דוקא שלשים יום (י"ד יום הנוספים הם לקליטה כר' יהודה כמ"ש הרמב"ם). וי"ל כיון שלפני ר"ג וחרבן הבית היה איסור משום תוספת שביעית שלשים יום קודם לכן, כשנחרב הבית ובטלה התוספת ונשאר רק הטעם של חשדא, לא רצו לבלבל את הצבור והשאירו את תקופת הזמן האסורה כמות שהיתה קודם לכן, אבל הטעם הוא משום חשדא כאמור. ולפ"ז אסור ליטע אילן מ"ד יום קודם שביעית בין אילן מאכל בין אילן סרק. ובספר שבת לה' הקשה על דברי מהר"י קורקוס הנ"ל בזה"ל: וחשש זה צ"ע שלדעת ר"מ יום אחד בשנה חשיב שנה וכי אם לא ימתין יום אחד יתבלבל ויחשוב שנטע בשביעית, אתמהא וכו'. עכ"ל. פירוש לקושייתו, דלר"מ שתוספת שביעית הינה יום אחד כיון שיום אחד חשיב שנה יוצא מזה שהגזירה משום חשד גם היא יום אחד וליכא היכרא כלל. ולענין אי מהא לא איריא, דר"מ אינו מצריך יום אחד בלבד אלא יום אחד כשנה ועוד שלשים לקליטה ושניהם ביחד ניכרים הם ולא יבואו לחשוד. זאת ועוד, שלפי מה שכתבנו נחא שחז"ל קבעו זמן של חשד ע"פ זמן התוספת, וזמן התוספת תלוי בחשיבות שנה כל תנא לפי דעתו (אבל לא שגזרו יום אחד משום מראית העין), וכבר אמרו בר"ה (דף יג ע"א) לא תפיק נפשך לבר מהלכתא כל מדות חכמים כן הוא, בארבעים סאה הוא טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו טובל, כביצה מטמא טומאת אוכלין כביצה חסר שומשום אינו מטמא טומאת אוכלין וכו' ע"ש.